

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ПСИХОЛОГІЯ ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ
ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
КРИЗИ, ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВОЇ
ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

14-15 вересня 2023 року

Одеса – 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лінгвістики та перекладу
Кафедра педагогіки та психології

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ПСИХОЛОГІЯ ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ ОСОБИСТОСТІ В
СУЧАСНИХ УМОВАХ КРИЗИ, ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВОЇ
ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

14-15 вересня 2023 року

Одеса – 2023

Панченко О. А.,

*доктор медичних наук, доктор наук з державного управління,
професор, Заслужений лікар України, генеральний директор
Державний заклад «Науково-практичний медичний
реабілітаційно-діагностичний центр МОЗ України»,
президент Громадської організації «Всеукраїнська
професійна психіатрична ліга»*

Кабанцева А. В.,

*кандидатка психологічних наук, завідувачка
відділення клінічної психології, учена секретарка,
Державний заклад «Науково-практичний медичний
реабілітаційно-діагностичний центр МОЗ України»,
доцентка кафедри медичної психології ПрАТ ВНЗ «МАУП»*

ОСОБИСТІСТЬ У ТУРБУЛЕНТНОМУ ЧАСІ

Розгляд означеної теми потребує конкретизації понятійного апарату, де вихідним є «турбулентний час». При вивченні цього поняття слід виходити з того, що воно знаходиться у семантичному полі інших вихідних понять: «турбулентність» і «епоха турбулентності».

Турбулентність. У другій половині ХХ століття науковці звертають увагу на той факт, що такі ознаки кризи, як бурний розвиток подій, непередбачуваність, невизначеність, нестабільність, із винятків перетворюються на норму життя у сучасному світі. Поступово в середовищі соціологів, політологів, економістів, і других дотичних спеціалістів популяризується категорія «хаос» для опису соціальних систем. Нелінійний підхід і теорія хаосу презентували нове, більш адекватне сучасним умовам, уявлення про соціальні системи, в яких динамічність та різноманітність визначають їх нестабільність, нестійкість і некерованість. У межах такого дискурсу з'являється категорія «турбулентність», що здатна максимально коректно відобразити стан системи як

вихідної умови соціально-політичної динаміки. Деякі вчені зазначають, що турбулентність можна розглядати в якості як екзогенного, так і ендогенного явища, тобто не лише властивістю зовнішнього середовища, але й внутрішньої організації [1]. Зовнішня турбулентність може викликати внутрішню турбулентність, але внутрішня турбулентність може призвести до формування середовища як турбулентного та загрозового. У даному контексті слід наголосити на тому, що людина, як особистість, також може розглядатись як організована система, що знаходиться у зовнішньому середовищі – суспільстві, турбулентність якого впливає на її ментальний стан. В свою чергу особистість також є фактором турбулентності щодо суспільства. Уорд Гуденаф джерелом соціальної турбулентності вважає занепокоєння особистості соціальною ідентичністю та особистою цінністю. Допоки люди залишаються людьми, вони будуть стурбовані своєю індивідуальною та груповою ідентичністю, а також почуттям цінності, яке вони з неї виводять, особливо з огляду на дедалі складніші соціальні порядки, в яких живуть люди. Звідси, на його думку, можна очікувати, що соціальна турбулентність триватиме постійно як артефакт нашої людяності [2].

Епоха турбулентності. Згідно класичного уявлення, епоха – тривалий період, що виділяється за характерними явищами, подіями. За авторським визначенням «епоха турбулентності – це історичний період, коли частішають і загострюються економічні та соціально-політичні конфлікти із характерним зростанням насильства у вигляді війн, революцій, тероризму; відчуття краху колишнього стабільного стану, бурхливих суперечливих емоцій (від утопічних надій до розгубленості й песимізму), що ведуть до істотного порушення психічного здоров'я населення, внутрішнього соціального порядку в державі, а також порядку та форм міжнародних відносин».

Турбулентний час. У семантичному полі спільною ознакою турбулентного часу з турбулентністю є явища, що носять мінливий, неочікуваний та/або непередбачуваний характер, а спільною ознакою з епохою турбулентності є акцент на певний часовий проміжок. Зрозуміло, що поняття «турбулентний час»

вказує на певний період у довгостроковому часовому вимірі епохи турбулентності, який не має чітких меж своєї протяжності, але йому присутня циклічність прояву в глобальному цивілізаційному розвитку. Спільною рисою для всіх названих категорій у семантичному полі є поняття «криза». Зараз людство переживає накопичення криз, пов'язаних складною динамікою суспільних процесів. Їх причини та наслідки перетікають одна в одну. Таке накопичення криз відоме як полікриза: одночасне виникнення кількох катастрофічних подій Полікризу важко досягнути, оскільки катастрофічні події можуть бути розподілені як географічно, так і між різними рівнями та соціальними групами, викликаючи подальші несподівані події та процеси. Канадський дослідницький центр Cascade Institute концепцію полікризи окреслює у трьох її суттєвих особливостях (цитується по [3]). Перша з них – наявність причинно-наслідкових зв'язків між кризами, що виникають. Друга – залучення в кризу відразу декількох систем. Третьою особливістю називається те, що в ситуації полікризи «колективний ефект» криз в окремих системах, які «взаємодіють, посилюють і видозмінюють одна одну», не можна порівняти із «сумою ефектів, які б вони мали окремо».

Протягом останніх років колективна увага світових лідерів зосереджена на «виживанні» та подоланні «надзвичайних ситуацій» на тлі соціальної та політичної поляризації, загострення геополітичного протистояння. Довгострокові ризики, такі як зміна клімату, здоров'я та безпека людини, цифрові права, брак ресурсів та економічна нестабільність набули накопичувального характеру, створюючи загрозу нової полікризи, яка може утворитися у найближчому десятилітті.

Адам Туз підкреслює, що полікриза є реальною не тільки на суспільному рівні. Вона насправді відчувається і має вплив і на особистому рівні [цитується по [3]].

Полікриза – це дія та наслідки взаємозалежних кризових факторів, що спричиняють синергетичний ефект у певному проміжку часу. Цей проміжок можна визначити як поняття «турбулентний час» – певний період у континуумі

епохи турбулентності, що інтегрує взаємозалежні турбулентні явища у полікризу як у глобальному, так і у особистісному вимірі, викликаючи синергетичний ефект. Згідно даної логіки, накопичення кризових факторів веде до складного взаємозв'язку проблем, антагонізмів, неконтрольованих процесів, тобто виникнення у людини, на нашу думку, життєвої полікризи. Торкаючись найбільш фундаментальних життєво значущих цінностей і потреб людини, дезорганізуючи її життєдіяльність, полікриза стає домінантою внутрішнього життя і супроводжується сильними емоційними переживаннями. У життєвій полікризі особистість одночасно виступає суб'єктом (хто здійснює діяльність якій надає сенс, наповнює новим її змістом, має свободу прийняття рішень, виокремлює себе з реальності) і об'єктом (знаходиться в полі об'єктивної реальності, має обмеження волі, сприймає прийняті рішення та дії, підпорядковується їм, при цьому перетворюючись і змінюючись сам). Отже, особистість як суб'єкт має на меті змінити світ, зрозуміти реальність і відреагувати на неї, а як об'єкт – здійснює пасивне прийняття дій. Головним є те, щоб особистість залишалася суб'єктом.

Список використаної літератури

1. Fischer, M. D. Organizational turbulence, trouble and trauma: Theorizing the collapse of a mental health setting. *Organization Studies*. 2012. 33 (9). P.1153–1173.
2. Ward H. Goodenough. Concern with Social Identity and Personal Worth as a Source of Social Turbulence. *Proceedings of the American Philosophical Society*. Vol. 134. No. 3 (Sep., 1990). P. 328-334.
3. Чи є життя в полікризі: чому нове слово налякало Давос?. 16.02.2023. URL: <https://xn--90aamhd6acpq0s.xn--j1amh/teoriya/chy-e-zhyttya-v-polikryzi-chomu-nove-slovo-nalyakalo-davos>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ	223
<i>Осьодло В.І., Рибчук О. Г.</i>	
РОЛЬ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У СУЧАСНОМУ ЛІДЕРСТВІ.....	229
<i>Павлова О.В.</i>	
ПСИХІЧНІ РОЗЛАДИ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ.....	232
<i>Плохін В. В.</i>	
ЧАСОВИЙ ВИМІР ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ПРИ ОБТЯЖЕННІ НЕГАТИВНИМИ ПСИХІЧНИМИ СТАНАМИ	235
<i>Похілько Д.С.</i>	
ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ДИТИНИ В КРИЗОВИХ ЖИТТЄВИХ УМОВАХ: РОЛЬ ДОРОСЛОГО	240
<i>Поплавська Є.В.</i>	
МЕНТАЛЬНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ВЗАЄМОДІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТЕЙ.....	243
<i>Пастернацький А.В.</i>	
ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ЯКОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ	247
<i>Панченко О.А., Кабанцева А.В.</i>	
ОСОБИСТІСТЬ У ТУРБУЛЕНТНОМУ ЧАСІ.....	251
<i>Райчева Л.І.,</i>	
ПСИХОЛОГІЯ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ.....	255
<i>Савченко Л.Л., Отич Г.О., Савченко Д.Р.</i>	
ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ДІТЯМ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ ТРАВМАТИЧНІ ПОДІЇ.....	259
<i>Самара О.Є., Тацматов В.А.</i>	
МОТИВАЦІЙНИЙ ПСИХОЛОГІЧНИЙ БАР'ЄР У СВІДКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ.	263
<i>Семенов І.С.</i>	
ЖИТТЄВИЙ ПРОСТІР ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	266
<i>Sembrak A.</i>	
PARENTING STYLE AND ITS INFLUENCE ON CHILDREN'S SPORTS ACHIEVEMENTS.....	270
<i>Сервачак О.В., Мамедова А.Ф.</i>	
СОЦІАЛЬНА РЕКЛАМА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	273
<i>Синякова В.Б.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНО-РЕСУРСНОЇ СКЛАДОВОЇ ЗАМІСНИХ ФОРМ БАТЬКІВСТВА В ШВЕЙЦАРІЇ	277
<i>Сорока О.М.</i>	
РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ДІАГНОСТИЧНОГО ОБГРУНТУВАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ РОЗВИТКУ	